

Римската инвазия в Британия

/43 г./

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=14973>

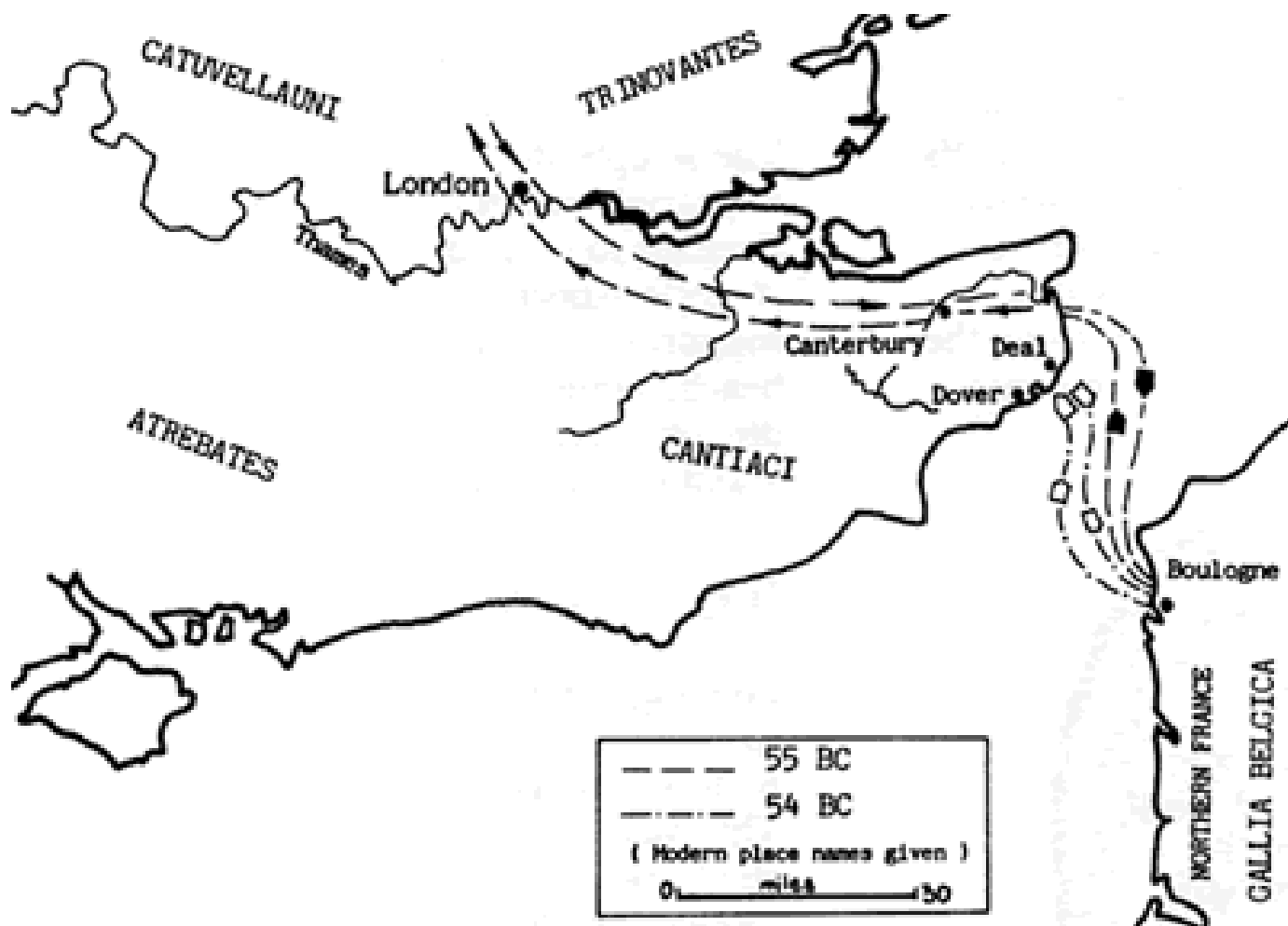
Автор: Владимир Попов

Въпреки че завладяването на Британия не се дава често като пример за блестящо проведена експедиция по присъединяване на дадена територия към империята /за разлика от кампаниите на Цезар, Помпей, Август и Траян/, успехът е безспорен, а координацията на похода и постигнатите резултати са много по-добри от тези на Юлий Цезар.

Предистория

Походите на Юлий Цезар през 55-54 г. пр. н. е.

В сраженията си с галските племена на белгите и атребатите през 56-55 г. пр. н. е. Гай Юлий Цезар забелязал, че в редиците на враговете му се бият и много брити,

ето защо той решил да дебаркира на острова и да даде на варварите добър урок. „Цезар решил да предприеме поход в Британия, тъй като знаел, че във всички войни с Галия, участвали брители“ /Галска Война, IV, 20/. Тъй като сведенията за британските острови били откъслечни и противоречиви, Цезар изпратил разузнавачи, които да съберат данни за враговете си. „Той все пак считал за полезно поне да слезе на този остров, да се запознае с населението му, да получи сведения за местността, заливите и удобните за дебаркиране пунктове. Галите почти нищо не знаят за тях. И наистина, там не акостира нито един кораб, освен ако не е в крайна нужда, освен търговците, но и те са запознати само с крайбрежието и териториите, разположени срещу Галия.“ /Галска Война, IV, 20/.

Първият десант на Цезар на практика бил неуспешен. За целта той дебаркирал с два легиона /VII и X/ и 500 конника. Заедно с екипажите на корабите, войската му едва ли наброявала повече от 12 000 човека. Варварите се сражавали ожесточено. Боят закипял още на бреговата ивица и легионерите, стоейки във водата били принудени да отбиват атаките на варварската кавалерия.

Накрая конниците и колесниците на бритите били прогонени с обстрел от катапулти и прашки и римляните направили на крайбрежието лагер. Корабите им обаче сериозно пострадали от буря, а бритите отново подновили нападенията си над лагера, така че Цезар се ограничил с няколко показни битки и събиране на заложници от околните племена.

Тъй като пълководецът не желал да зимува на толкова негостоприемна територия, той побързал да отплава обратно в Галия. Виждаме, че тази акция на Цезар носи по-скоро разузнавателен характер, с цел да се установят човешките и материални ресурси на противника. Цицерон описва разочарованието на Цезар, че в Британия не намерил нито злато, нито сребро. За втория десант на следващата година Цезар мобилизирал 5 легиона и 2000 конника. Той дебаркирал на същото място и този път напреднал без да среща съпротива към вътрешността на острова. Корабите му обаче отново пострадали сериозно от буря, така че той се върнал и започнал поправката им. В това време племето на катувеланите, командвани от цар Касивелаун събрали опълчението си. Варварският вожд решил да води партизанска

война, като заложил на мобилността на британските колесници и на отлично познаване на местността. Нападенията от засада забавили римското настъпление. Въпреки това след няколко схватки римляните достигнали Темза и успели да я форсират. На римска страна преминали тринобантите – едно от големите племена в югоизточна Британия, а също и ицените. Те предоставили на римляните провизия и заложници, което им позволило да напреднат и да обсадят столицата на Касивелаун. Последният се опитал да унищожи римският плацдарм на брега, за да отреже Цезар от комуникационните и снабдителните му линии. Щурмът на бритите обаче бил неуспешен, затова след преговори царят се съгласил да изпрати на Цезар заложници, да плаща ежегоден данък и да не води война със съюзните на Рим племена на тринобантите и ицените. Цезар бързал да се върне в Галия, където започнали въстания срещу римляните, така че бързо се изтеглил от Британия, без да остави гарнизони там. Не е ясно дали британския цар спазил обещанието си и продължил да плаща данък след въстанието в Галия в края на 53 г. пр. н. е. Страбон 30 години по-късно оценил резултатът от кампанията на Цезар така:

„Божественният Цезар два пъти нахлул на острова, но трябвало да се върне обратно без да извърши нищо велико. Той не проникнал във вътрешността на страната, заради избухналото въстание сред келтите и вълненията сред собствените му

войници поради това, че буря разрушила много от корабите му по време на пълнолуние, тъй като приливите и отливите в това време се усилили. Въпреки това, той удържал 2 или 3 победи над бритите.“ /Strab. IV, 5, 3 /. Страбон дал и доста песимистична оценка за евентуалната изгода от завладяването на Британия: *„За правителствените нужди няма никаква полза от контактите с такива страни и техните обитатели, особено ако последните населяват такива острови, че нито могат да ни навредят, нито пък да ни донесат полза. Римляните, въпреки че могли да завладеят Британия, пренебрегнали тази възможност, тъй като видяли, че няма защо да се страхуват от бритите /тъй като те не са толкова силни, че да ги нападнат/ и че няма особена изгода от покоряването на страната им. Нали сега доходите от митата и таксите от търговията са по-големи от евентуалните данъци плюс разходите за поддържането на армия за охраната на острова. И неизгодността на нападението ще е даже още по-голяма, ако завладеем и другите острови около Британия“/Strab. II, 5, 8/.*

Отношения между Британия и Рим при Август
Според Страбон /Strab. IV, 5, 3/ *„Сега някои племенни вождове са сключили договор за дружба с Цезар Август, отправяйки му посолства и показвайки уважението си към него: те му посветили дарове в Капитолия и направили целият остров фактиче-*

ско притежание на Рим. Те леко понасят тежестта от налозите на внасяните и изнасяните от Келтика /Галия/ товари /гривни и огърлици от слонова кост, кехлибарени геми, стъклени съдове и други дреболици/, че няма нужда от охрана на острова“. Тук под „слонова кост“ явно става дума за моржова или китова такава. Но текстът на Страбон сочи, че между Британия и Рим съществуват напълно уредени търговски взаимоотношения. Ресурсите на Британия според античния географ са: „хляб, добитък, злато, сребро и желязо. Оттук се изнасят също кожи, роби и расови кучета залов“. Отделно трябва да споменем и многочислените мини за добив на олово и калай, както и солни мини. Възниква въпросът дали Август, стремящ се да се покаже като достоен военен пълководец и наследник на Цезар е обмислял покоряването на острова. Според Дион Касий през 27 г. пр. н. е. Август възнамерявал да нахлуе в Британия, тъй като те „отказали да се покорят“, но военните кампании на Балканите и Испания отложили това начинание. /DioCass. LIII. 22. 5; 25. 2/. Страбон /Strab. IV, 5, 3/ се опитал да даде следната оценка за военните разходи: „би потрябвал поне един легион и няколко подразделения конница за събиране на данък на острова, с постъпленията от които да се издържа...“ Както знаем, впоследствие за да

се държи населението в покорност потрябвали 3 легиона, но пък и доходите от провинцията се оказали значително по-големи от очакванията на Страбон, тъй като последният не знаел за железните и сребърните рудници, чиято експлоатация започнала при Клавдий и Нерон. До инвазия не се стигнало, въпреки че археологията дава доказателства за следи от римски укрепления на острова на територията на атребатите – съюзно на Рим племе, преселило се в Британия след завладяването на Галия. Намерен е ров, изпълнен по римски маниер, от което може да се дължи на присъствието на неголям римски разузнавателен или военен контингент. Разбира се ровът може и да е част от емпорий – укрепено търговско селище, построено от атребатите по римски образец. Известно е, че царят на атребатите – Коммий бил съюзник на Цезар и бил оставен от него да управлява преселниците в Британия. Той даже построил нова столица Каллева /дн. Силчестър/ по предварителна планировка. Освен това отношенията на римляните с атребатите били приятелски, което показват и монетите им, сечени по римски образец. Наследникът на Август – Тиберий не предприемал по отношение на Британия никакви действия, а Калигула, осъществил британски поход в присъщия за него комичен стил, приключил с бутафорно сражение срещу Нептун в Северна Галия.

Политическата обстановка в Британия в навечерието на инвазията през 43 г.

Отношенията между племената на острова били доста напрегнати. Между тях нямало политическо единство и те били в непрекъснати войни едно с друго. Племената били управлявани от аристократи, командващи кланове от привърженици, опора на които били мощни укрепления върху хълмовете. За кратко едно племе получавало доминираща роля, но съседите му тогава се обединявали срещу него. Ситуацията се усложнявала и от миграцията на племена на белгите и атребатите от покорената от римляните Галия. Жестокостта и грабежите били повсеместни. На югоизток /в дн. Уесекс/ най-силното племе, както и по цезарово време си оставало това на катувелауните, чийто вожд Кинобелин /Цимбелин/ подчинил тринобантите. Царят дори секъл монети имитиращи римските.

На юг /дн. Хемпшир и Уилшир/ били земите на преселилите се от континента атребати и белги. В Норфолк и Съфолк живеели ицените, а в Дейвън и Корнуол – думнони. По на север бил племенният съюз на бригадите. Катувелауните враждували с атребатите и кантиите – племе населявало Кент, което след разгрома на венетите обсебило търговията с римска Галия. След покоряването на атребатите и кантиите, в семейния дом на катувелауните ибухнала разпра за това кой да прибира търговските мита. Цимбелин и двамата му сина Карактак и Тогодумн изгонили третия наследник Админий, обвинявайки го, че е римски наемник. Последният естествено се отправил да търси правата си в Рим. Там пристигнал и атребатския вожд Верика, след като Карактак през 40 г. завладял земите на племето му и го изгонил. Поводът римляните да се намесят в Британските дела била и иницирирана от катувелауните Карактак и Тогодумн акция срещу римските търговци и конфискацията на съдовете им. Отдавна планираната инвазия освен нови завоевания и печалба целяла да повдигне авторитета на императора пред легионите му.

Експедицията в Британия

Участвали легиони

Гръбнакът на експедиционния корпус бил съставен от legio II Augusta, IX Hispana, XIV Gemina, XX Valeria, под ръководството на опитния военачалник Авъл Плавций, за логистиката отговарял освободенецът на Клавдий – Нарцис. В кампанията участвал и бъдещият император Веспасиан /командващ legio II Augusta/. Били задействани кавалерийски и пехотни помощни войски, съставени от гали и батави. Съвременните анализатори изчисляват количеството войски до 40 000, заедно с подразделенията преторианска гвардия, пристигнали по-късно заедно със самия император.

Счита се, че римляните дебаркирали в Кент до дн. Ричбъро, където има открити остатъци от римски укрепления. Според Дион Касий те слезли на територията на съюзните им кантии. Атребатите, водени от наследника на Верика – Когидубн също доказали лоялността си, осигурявайки провизии за римската войска и помощни отряди. Така, за разлика от легионите на Цезар, войските на Клавдий избягнали ‘битката за плажа’. Катувелауните, които най-вероятно били известени от симпатизиращи им племена за готвената инвазия, се оттеглили във вътрешността на страната, където съсредоточили силите си и подготвили отбраната. Първото решително сражение станало при Река Мидуей, където британите се опитали да попречат на римляните да прекосят реката. След упорна двудневна битка леги-

оните се прехвърлили на отсрещния бряг, като се отличили и батавските помощни части, преплували реката самостоятелно в по-отдалечена местност и нападнали бритите в гръб.

Варварите отстъпили към Темза, където се регрупирали. След нови боеве те понесли загуби, като Тогодумн бил смъртно ранен и починал. Командването на катувелауните било съсредоточено в ръцете на Карактак, който избягвал решително сражение, водейки партизанска война. На практика войната била спечелена, затова Плавций решил да изпрати известие на Клавдий и да го покани за завършека на кампанията. Последният предварително бил съсредоточил в Галия няколко преториански кохорти и слонове /чиято роля била единствено да впечатли бритите, които никога не били виждали такива животни/.

Участието на Клавдий според античните източници

Светоний в „Дванадесетте Цезари“ дава доста лаконичен коментар за ролята на Клавдий във войната: „за няколко дена той подчинил част от острова без нито една битка или кръвопролитие и след няколко месеца отсъствие се върнал в Рим и отпразнувал пищен триумф“. Разбира се Светоний бил крайно недоброжелателно настроен към цялата Юлиево-Клавдиева династия, затова пък по-късните историци, които нямали толкова лично отношение

като Дион Касий са ни оставили по-подробна информация на пътешествието на императора в Британия: „Той /Клавдий/ се отправил надолу по реката до Остия, а оттам по крайбрежието до Массалия /дн. Марсилия/. Оттам той по реки или по суша стигнал до Океана. Слязъл в Британия той бил посрещнат от легионите, чакащи го около Темза. Поемайки командването Клавдий преминал на другия бряг на реката и започнал сражение с варварите, които успяли да се съберат докато той пътувал; разгромил ги и превзел столицата на Цимбелин – Камулодунум /дн. Колчестър/. Той подчинил много племена, част от които се предали доброволно, а други – след употреба-

та на сила. Бил провъзгласен за император няколко пъти, въпреки обичая по време на война това да става само веднъж. Той обезоръжил и подчинил варварите и заповядал на Плавций да покори останалите бриту. След това той побързал назад в Рим“. / Cassius Dio, Roman History 60. 19-22/. По време на престо си в Британия Клавдий приел клетва за вярност от вождовете на 11 покорени племена. Карактак избягал в Уелс и с помощта на племената ордовици и силури продължил съпротивата до 51 г. /когато бил пленен и предаден на римляните/.

Отношение на покорените британски племена към римляните Любопитното е, че нито на територията на тринобантите, нито на тази на катувелауните няма следи от пожарища, характерни при нахлуване на чужда територия. Следи от щурма на Камулодунум също не са открити, което показва, че по-голямата част на населението се подчинило на новия ред и не оказало съпротива. Най-вероятно и голяма част от племенната аристокрация на катувелауните съхранила статуса си. За цар на катувелауните бил поставен Админий. Подчинените на катувелауните племена приветствали римляните, чието идване сложило край на доминацията на силното племе. Вождът на атребатите - Когидубн за подкрепата си бил титулован като „велик цар на Британия“, а пълното му име - Тиберий Клавдий Когидубн показва, че е получил римско гражданство лично от императора.

Британия след кампанията на Клавдий

Клавдий умело използвал междуплеменните противоречия и кампанията му била съпроводена с минимални загуби /което признава дори и Светоний/. Опирайки се на мощта на легионите и на съюзните племена на ицените, тринобантите, атребатите и кантиите, той успял да създаде здрав плацдарм в центъра на острова – начинание, в което Цезар се бил провалил.

Затова не е учудващо създаването през 43 г. на провинция Британия със столица Камулодунум. Това било както доказателство за военния талант на императора пред легионите в империята и опозицията в Сената, така и демонстрация на увереност, че новото завоевание не е краткотрайна авантюра, а планиран ход, целящ да затвърди римската власт на острова. Разбира се

съюзните племена не били включени веднага в римската провинция, която обхващала главно територията на катувелауните и на кантите /където били разположени повечето стратегически лагери и пристанища на римляните/. Планът на Клавдий /следван и от Нерон/ бил земите на приятелските царства постепенно да бъдат инкорпорирани в провинцията, за да не се създадат предпоставки за въстание в тила на победоносно напредващите римски легиони, което да спре по-нататъчната експанзия. Както показва историята - въстанието на Будика през 60-та година била реакцията на доскоро съюзните племена на ицените и тринобантите по отношение на този замисъл, но тогава процесите на романизиране на Британия били вече необратими.

Мраморен барелеф, показващ Клавдий като победител и едновременно освободител на Британия /представена като полугола жена/. Интересен детайл е фригийската шапка на главата на императора, символ на гражданските свободи. Пропагандата представя Клавдий като освободител на Британия от властта на силното племе на катувелауните.